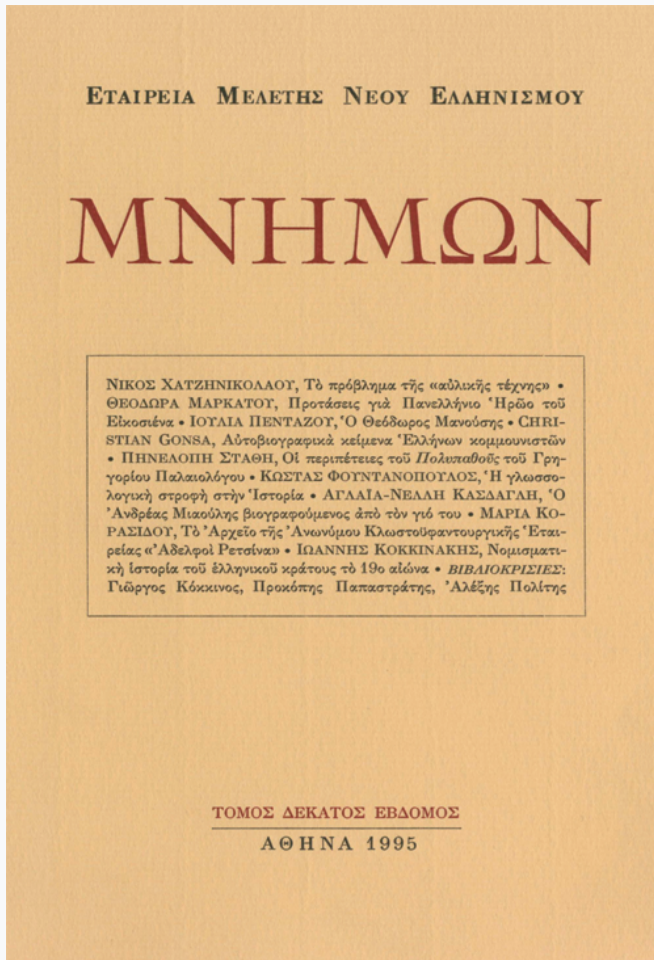

Μνήμων

Τόμ. 16 (1994)

ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΝΕΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΒΙΕΝΝΗΣ - ΑΘΗΝΑΣ - ΒΕΝΕΤΙΑΣ

Mnimon Mnimon

doi: [10.12681/mnimon.573](https://doi.org/10.12681/mnimon.573)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Mnimon, M. (1996). ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΝΕΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΒΙΕΝΝΗΣ - ΑΘΗΝΑΣ - ΒΕΝΕΤΙΑΣ. *Μνήμων*, 16, 213-217. <https://doi.org/10.12681/mnimon.573>

ΧΡΟΝΙΚΟ

ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΝΕΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΒΙΕΝΝΗΣ - ΑΘΗΝΑΣ - ΒΕΝΕΤΙΑΣ

Στο Ινστιτούτο Βυζαντινολογικών και Νεοελληνικών Σπουδών της Βιέννης πραγματοποιήθηκε, το Δεκέμβριο του 1993, η πρώτη συνάντηση νέων Ιστορικών που εκπονούν μεταπτυχιακές εργασίες και διδακτορικές διατριβές στα Πανεπιστήμια Βιέννης και Αθήνας ή διεξάγουν έρευνα στο Ελληνικό Ινστιτούτο της Βενετίας. Διευθύνοντες των εργασιών της συνάντησης ήταν οι καθηγητές G. Hering*, Ν. Παπαδιά-Λάλα και Α. Λιάκος.

Η συνάντηση οργανώθηκε γύρω από τέσσερις θεματικούς κύκλους: α) Πληθυσμός - Δομή οικογένειας - Γαιοκτησία - Κοινότητες περιοχών κάτω από Βενετική και Οθωμανική Αυτοκρατορία, β) Επιστήμη - Ιστοριογραφία - Ιδεολογία, γ) Οι χριστιανοί στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, δ) Προβλήματα του Ελληνικού Κράτους (19ος-20ός αιώνας).

Στη συνάντηση αυτή, η ποικιλία μεθοδολογικών προσεγγίσεων και ιστοριογραφικών απόψεων ήταν τέτοια ώστε το ενδιαφέρον να επικεντρωθεί στο διάλογο γύρω από τα μεθοδολογικά προβλήματα των εργασιών και την ένταξη των διαφόρων θεμάτων στην ιστοριογραφία.

Η συνάντηση δεν είχε το χαρακτήρα συνεδρίου ούτε οι ομιλητές καλούνταν να τοποθετηθούν πάνω σε ένα καθορισμένο θέμα, με στόχο την επεξεργασία ενός πλαισίου που θα περιελάμβανε τις διαφορετικές προσεγγίσεις και τα συμπεράσματα της ομάδας μετά το πέρας των εργασιών. Η συνάντηση, λειτουργώντας στη λογική του πανεπιστημιακού σεμιναρίου, είχε ως άξονες το συλλογικό προβληματισμό, το διάλογο, την επιστημονική κριτική και τη βοήθεια που μπορεί να προσφέρουν στο νέο ερευνητή οι παρατηρήσεις και οι επισημάνσεις συναδέλφων του.

Οι συμμετέχοντες πληροφορήθηκαν τόσο τα προσωπικά ενδιαφέροντα των

* Την ώρα που τυπωνόταν το κείμενο, είχε γίνει ήδη γνωστή η απώλεια του G. Hering. Η προσωπικότητα και το κύρος του σφράγισαν τη συνάντηση της Βιέννης και η επιτυχία της οφείλει πολλά στο πρόσωπικό του ενδιαφέρον για όλους τους ομιλητές και στον τρόπο που διηύθυνε τις συζητήσεις. Η προσπάθειά μας να επαναληφθούν ανάλογες συναντήσεις, θα ήταν ελάχιστος φόρος τιμής στη μνήμη του.

νέων ιστορικών όσο και τις ιστοριογραφικές λογικές που διέπουν τα συγκεκριμένα πανεπιστήμια και ινστιτούτα. Αυτό είχε δύο συνέπειες. Πρώτα απ' όλα τη γνωριμία ελλήνων μεταπτυχιακών μεταξύ τους και την ανταλλαγή χρήσιμων όσο και απαραίτητων πληροφοριών σχετικά με τις τρέχουσες ερευνητικές τους αναζητήσεις, που συνοδεύτηκε από τη διάθεση για συστηματική επικοινωνία και διάλογο. Επίσης, την απόφαση επιστημονικών επαφών και συναντήσεων, ανά τακτά χρονικά διαστήματα, μεταξύ των πανεπιστημίων και ινστιτούτων, με την προοπτική να συμμετέχουν και έλληνες νέοι ιστορικοί που πραγματοποιούν τις μεταπτυχιακές τους σπουδές σε άλλα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια.

Στο επίπεδο των επιστημονικών συζητήσεων το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε όχι τόσο στην παρουσίαση από τους ερευνητές των πορισμάτων της έρευνάς τους όσο στη συστηματική παρουσίαση της μεθοδολογίας τους και στην παράθεση των αρχειακών πηγών. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην παρουσίαση της βιβλιογραφίας του κάθε θέματος. Στόχος ήταν ο κάθε ερευνητής να προσπαθήσει να εντάξει τον προβληματισμό του στην ιστοριογραφική λογική και να αναδείξει τους παραδειγματικούς τρόπους γραφής της ιστορίας που επικράτησαν ή επικρατούν στη μελέτη του θέματος που εξετάζει.

Ο πρώτος θεματικός κύκλος αφορούσε στις σχέσεις μεταξύ οργανωμένων πληθυσμιακών ομάδων και χώρου, έτσι όπως αυτές διαρθρώνονται μέσα από τις μετακινήσεις πληθυσμών και τις σχέσεις γαιοκτησίας (ΒΔ Πελοπόννησος - δεύτερη Βενετοκρατία), τις επαγγελματικές δραστηριότητες και τη λειτουργία της οθωμανικής πόλης (Βέροια), και τις σχέσεις εξουσίας σε τοπικό επίπεδο (κοινότητα ευγενών στο Ρέθυμνο το 16ο αι.). Επίσης, περιελάμβανε το θεσμό της οικογένειας. Το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στη δυναμική του θεσμού και συγκεκριμένα στα συστήματα μεταβίβασης περιουσιών και αγαθών (βενετοκρατούμενος Χάνδακας, 16ος-17ος αι., Κως και Σύρος, 18ος-19ος αι.), τα οποία αναδεικνύονται σε μηχανισμούς αναπαραγωγής, σταθερότητας αλλά και ανανέωσης των κοινωνικών ομάδων.

Τέλος, αντικείμενο συζήτησης αποτέλεσε ο θεσμός της κοινότητας. Έγινε προσπάθεια να αναδειχθούν οι διαφορετικοί τρόποι πρόσληψης της νησιωτικής κοινότητας (περίπτωση Χίου) σε επίπεδο νομικό, εθνικό και ιστοριογραφικό. Επιπλέον, εξετάστηκε η θέση του υποκειμένου μέσα στην κοινότητα με το παράδειγμα των Ελλήνων εμπόρων στην Ουγγαρία. Εδώ η προσοχή στράφηκε στην καθημερινή ζωή και στη διαμόρφωση της ταυτότητας μέσα σε ένα ξένο περιβάλλον.

Ο δεύτερος θεματικός κύκλος αφορούσε στο πρόβλημα της δόμησης του ιστορικού χρόνου και της ιδεολογίας.

Την έναρξη αυτού του κύκλου έκανε ο καθηγητής G. Hering που παρουσίασε μέσα από παραδείγματα της τέχνης της Αναγέννησης και του μπαρόκ

την πρόσληψη του ιστορικού χρόνου. Το ενδιαφέρον στράφηκε στην ιστορία της ιστοριογραφίας. Με παραδείγματα από τον ελληνικό χώρο των καθηγητών ιστορίας του Πανεπιστημίου και από τον ιταλικό, με την περίπτωση του διανοητή B. Croce, έγινε προσπάθεια να αναζητηθούν οι καταβολές, οι τάσεις και η λειτουργία της δόμησης του ιστορικού χρόνου και της αντίληψης του παρελθόντος, σε σχέση με τον ευρύτερο πολιτισμικό περίγυρο του 19ου αι. και των αρχών του 20ού.

Στη συνέχεια, η προσοχή στράφηκε στην ανάλυση των τρόπων διαμόρφωσης της εικόνας του «άλλου» στα περιηγητικά κείμενα (16ος-19ος αι.), με βάση τις προσλαμβάνουσες που είχαν οι ξένοι περιηγητές για τον Έλληνα και την Ελλάδα (αρχαία Ελλάδα, Βυζάντιο, Τουρκοκρατία, 19ος αι.), ενώ, μέσα από τη σημειολογική προσέγγιση, αναζητήθηκε η σχέση μεταξύ της χρήσης βιολογικών κατηγοριών και περιγραφής κοινωνικών και ιδεολογικών φαινομένων στο έργο του Παλαμά.

Ο τρίτος θεματικός κύκλος είχε ως άξονα τους χριστιανούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Οι οθωμανικές μεταρρυθμίσεις του 19ου αι. (στη Βουλγαρία και την Ήπειρο) διερευνήθηκαν μέσα από το πλαίσιο της πρόσληψής τους από τους χριστιανούς και συγκεκριμένα μέσα από το εξηγητικό σχήμα των «προσδοκιών» και των «κεκτημένων». Οι διαφορετικές ταυτότητες και η πρόσκτησή τους αποτέλεσαν το άλλο θέμα αυτού του κύκλου: ο λόγος για τους Σλάβους του Αγίου Όρους, το 15ο και 16ο αι., και τις γλωσσολογικές και εθνολογικές τους διαφοροποιήσεις από τους υπόλοιπους χριστιανούς.

Ο τέταρτος θεματικός κύκλος ασχολήθηκε με προβλήματα του ελληνικού κράτους το 19ο και 20ό αι. Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε εδώ τρεις ομάδες θεμάτων: α) τη μελέτη ομάδων και τάξεων, β) τη μελέτη πολιτικών φαινομένων, γ) τη μελέτη του τρόπου προσέγγισης των πηγών. Στην πρώτη, το ενδιαφέρον εντοπίστηκε σε ομάδες αποκλεισμού και την αντιμετώπισή τους από το ελληνικό κράτος με τη δημιουργία του Δρομοκαϊτείου Ιδρύματος, στη διαμόρφωση της αστικής τάξης του Πειραιά και τη διερεύνηση της έννοιας «αστός» με τη χρήση ποικίλων κριτηρίων, στη διαμόρφωση της ταυτότητας του Έλληνα κομμουνιστή, έτσι όπως αυτή είναι δυνατό να «αναγνωσθεί» μέσα από τα απομνημονεύματα, και στην κοινωνική σύνθεση της ελληνικής Βουλής την περίοδο 1949-1958. Στη δεύτερη, η προσοχή εστιάστηκε στην προσέγγιση του ελληνοτουρκικού πολέμου του 1897 και του κινήματος του Γουδί το 1909, με βάση τα διπλωματικά έγγραφα και τον ευρωπαϊκό τύπο. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στους παράγοντες που καθορίζουν τη λήψη αποφάσεων σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο. Στην τρίτη, αντιμετωπίστηκε ο ελληνικός τύπος της περιόδου 1897-1909 —εποχή κρίσης και συζητήσεων για μεταρρυθμίσεις— ως ιστορική πηγή, η οποία με τη μεθοδολογική χρήση της κειμενικής γραμματικής μπορεί να ξεπεράσει το χαρακτήρα μιας απλής τη-

γής παράθεσης πληροφοριών και να αναδειξεί συστήματα εννοιών και δομής λόγου.

Η ζεστή φιλοξενία των ανθρώπων του Ινστιτούτου της Βιέννης και η επιτυχία, κατά τη γνώμη μας, της τριήμερης συνάντησης, σύμφωνα με τους στόχους που είχαν τεθεί, άφησαν τις καλύτερες εντυπώσεις στους συμμετέχοντες και γέννησαν την ελπίδα, συναντήσεις σαν αυτή, να αποτελέσουν θεσμό στο μέλλον.

Οι εισηγήσεις των τεσσάρων θεματικών κύκλων ήταν:

Α' θεματικός κύκλος

α) Ελένη Γκαρά, Η λειτουργία μιας Οθωμανικής πόλης: το παράδειγμα της Βέροιας, β) Χρήστος Λαμπρινός, Κοινοτικοί θεσμοί στο Ρέθυμνο, γ) Κατερίνα Παπακωνσταντίνου, Οι Ελληνικές κοινότητες στην Ουγγαρία, δ) Αλέξης Μάλλιαρης, Μετακινήσεις πληθυσμών και γαιοκτητικές σχέσεις στη ΒΔ Πελοπόννησο επί δεύτερης Βενετοκρατίας, ε) Μιχάλης Βαρλάς, Η συγκρότηση των νησιωτικών κοινοτήτων, στ) Παναγιώτης Σαβοριανάκης, Ο θεσμός της οικογένειας στην Κω κατά τους 18ο και 19ο αιώνες, ζ) Γιάννης Καραχρήστος, Οικογενειακές σχέσεις και μεταβίβαση περιουσιών στη Σύρο, η) Τατιάνα Μαρκάκη, Ο υλικός πολιτισμός στον Βενετοκρατούμενο Χάνδακα τους 16ο και 17ο αιώνες.

Β' θεματικός κύκλος

α) Gunnar Hering, Διαστάσεις του ιστορικού χρόνου, β) G. Piovan, Ιστορία και ιστοριογραφία - Benedetto Croce (η εισήγηση έγινε στην ιταλική γλώσσα), γ) Ιουλία Πεντάζου, Ο Θεόδωρος Μανούσης και η έννοια της καθολικής ιστορίας, δ) Παναγιώτης Στάθης, Καθηγητές και μαθήματα ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών το 19ο αιώνα, ε) Ίλια Χατζηπαναγιώτη, Αντίληψη και κατηγοριοποίηση του «ξένου» στα περιηγητικά βιβλία, στ) Αλεξάνδρα Βασιλείου, Η χρήση βιολογικών κατηγοριών για την περιγραφή κοινωνικών φαινομένων στο έργο του Παλαμά.

Γ' θεματικός κύκλος

α) Γιώργος Τζεδόπουλος, Οθωμανικές μεταρρυθμίσεις του 19ου αιώνα, β) Κ. Pavlikianov, Οι Σλάβοι στο Άγιον Όρος.

Δ' θεματικός κύκλος

α) Γιάννης Γιαννιτσιώτης, Η διαμόρφωση της αστικής τάξης του Πειραιά τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα, β) Αριάδνη Μουταφίδου, Ο Ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897, γ) Αγαθοκλής Αζέλης, Από την ήττα του '97 στο Γουδί: οι συζητήσεις για την κρίση και για τις μεταρρυθμίσεις στον

ελληνικό τύπο, 1897-1909, δ) Παναγιώτης Γατσωτής, Το κίνημα του 1909 και η απήχυσή του στο εξωτερικό, ε) Ch. Gonsa, Προβλήματα απομνημονευμάτων κομμουνιστών, στ) Αχιλλέας Γνεσούλης, Η Βουλή των Ελλήνων, 1949-1958, ζ) Βαγγέλης Καραμανωλάκης, Το μέλλον του νεοελληνιστή: το Δρομοκαίτειο Ίδρυμα - Ιστορία του θεσμού και κοινωνική λειτουργία.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΙΑΝΝΙΤΣΙΩΤΗΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΑΒΟΡΙΑΝΑΚΗΣ